

szervek tudtával és beleegyezésével, önálló akciókat kezdeményeztek, amelyek stratégiaiilag egyeztek ugyan Románia távlati érdekeivel, de taktikailag kényelmetlen helyzetbe hozták a román kormányokat, hiszen már egyre nehezebben lavíroztak a kisebbek érdekeit igen gyakran nem sok figyelemre méltató nagyok ellentétes érdekeinek ütközési szférájában. (*Editura științifică, 1973.*)

KISS JÁNOS: Díszelőadás. — *A Tegnaptól holnapig* című Forrás-kötetével széles körű visszhangot keltett kolozsvári szerző harmadik könyve. A helyszín, sőt a szereplők is lényegében azonosak, s még csak nem is a meglehetősen szűkre szabott cselekmény hoz újat a bemutatkozó kötethez viszonyítva, hanem a jelentősen megnövekedett mesterségbeli tudásról árulkodó, árnyaltabb jellembrázolás s a korábbi írásokban megmutatóknál jóval igényesebb, hajlékonyabb, művészebb stílus. Egy város melletti falu hétköznapi reggelének néhány órájában hiú vagyak és remények, kisszerű mesterkedések, civódások és mélyebb konfliktusok tárulnak fel a szerző ironikus láttatásában. A részletek gazdagsága Kiss János lélekbrázoló epikájának lehetőségeit igazolja, olvasmányosság és művészi színvonal összekapcsolhatóságát bizonyítja. (*Kriterion, 1973.*)

KORNAI JÁNOS: Erőltetett vagy harmonikus növekedés. Gondolatok a gazdasági növekedés elméletéről és politikájáról. — „Ha pszichoanalízist végeznék a távlati tervezők s a gyakorlati tervezőkkel együttműködő elméleti közgazdászok körében, sajátos *terv-skizofrénia* tüneteit fedeznék fel. Az első számú lélek a »harmonia-lélek«. A

Koczogh könyve jó példa arra, hogyan kell írni, fogalmazni a legnehezebb kérdésekről is, kevés szóval, pontosan, tömören, világosan és közérthetően.

Az egyes irányzatokat bemutató kis tanulmányokat érdemes volna külön kötetben is megjeleníteni, hogy mint *kézikönyv* ott legyen a művészet berkeiben s a kiállítótermekben eligazodni vágyó műgyűjtők, műbarátok keze ügyében.

Szj Rezső

Mitológiai kislexikon

A háborús idők légmentes kiadványaira vagy magoló nebulók kezefogásától elpiszkolódott grammatikák fedelére emlékeztető barna kötéstábla senkit meg ne tévesszen, mert a több éves vesződség, amelyről a könyv* szerzője, Szabó György az olvasóhoz intézett „töredelmes vallomásaiban” beszámol, a Horatius emlegette Hymettuséval (mézéről és márványáról híres hegy Attikában — Carmina II. 6.) vetekedő édességű mézet termelt. Gyönyörűséges olvasmány ez bizony nemcsak a tudnivaló diákok részére avagy a keresztretjévenyfejtők népes táborának, hanem azoknak is, akikben a klasszikus ókorral való újabb találkozás az oly sok titkos szorongással és boldog megkönnyebbüléssel teljes ifjúságot idézi vissza.

A kötet igazi értéke azonban — kiadói ívszámahoz viszonyított gazdag tartalmán túlmenően — az ókortudomány mai álláspontját érvényesítő koncepciójában rejlik. A szerző tudniillik végképp szakít a reneszánsz óta meggyökeresedett antikvitáskultusszal, amely csak a görög-római világra korlátozódott, s a klasszikus ókor művelődési örökségének fogalmát kiterjeszti a Hellással és Rómával szorosabb kapcsolatba került mediterrán népek hagyományaira is. A figyelmes olvasót ekként maguk a lexikon címszavainak összefüggései győzik meg arról, miszerint az „európaiság” gránitzirt-tömörségű alapkövének vélt görög szellem igazi nagy erénye nem az eredetiség, hanem a három évezred távlatából is párját ritkító szintézis, az a képesség, amellyel az úgynevezett folyamamenti nagy kultúrák (az egyiptomi és a mezopotámiai) vívmányait egybeötvözte a kisázsiai népek ismeretelemeivel, és azon világszemléletek helyett, amelyekre a természet vak erőinek többé-kevésbé okkult formába burkolt uralmának hiedelme nyomta reá a bélyegét, megalkotta a maga emberközpontú gondolatrendszerét, a mítoszokból és mondákból verve hidat az Olümposz és a halandók, a transzcendens eszmeiség és a valóságos lét között.

* Mediterrán mítoszok és mondák. Mitológiai kislexikon. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1973.

TÉKA

A modern kor tehát immár nemcsak ihletért, nem az elveszettnek vélt harmónia utáni nosztalgiával vagy mint az erkölcsnemesítő példák tárához nyúl vissza az antikvitáshoz, de azzal a tudományos meggyőződéssel is, hogy az emberi én és a társadalmi tudat kialakításán munkálkodó tényezők törvényszerűségeit a fejlődés egyik jelentős szakaszában a vallástörténet kritikai szemüvegén keresztül követheti a leginkább nyomom. Ennek a felismerésében a román Mírcea Eliade mellett világviszonylatban is oroszlánrészre van a temesvári születésű Kerényi Károlynak, akinek tanácsát, miközben a múlt „mélyseges mély kútjába” ereszkedett alá, Thomas Mann is kikérte a *József és testvérei* megírásához.

Teljes mértékben indokolt tehát a szerzőnek ama nézete, hogy „az igazi mítosz nem egy személyre vagy helyre vonatkozik, hanem általános jelentőséggel bír, s az osztálytársadalom kezdetén élt embernek megfelelő színvonalon magyarázza a természet és társadalom, a világ és az ember eredetét, szokások, intézmények kialakulását, a társadalmi és emberi kapcsolatokat és sok egyebet“.

Mivel a mítosz azonban a lét alapvető kérdéseire keres választ, szükségszerűen a valóság megfigyelésén alapszik, és mint ilyen a legképtelenebb ábrázolási, illetve megoldási kísérlet is — valóságselemből lévén összerakva — tartogat legalább egy szemernyi igazságot, amely az osztálytársadalom végső kifejlésének küszöbére jutott korunk emberének is okulására szolgálhat.

Mennyire meggondolkoztató, példának okáért, hogy az ókori szemlélet, noha külön-külön megszembélyesítette az elemeket, a természeti jelenségek periodicitását biztosító legfontosabb tevékenységeket mindig egyetlenegy istenségre ruházta. Így lesz a reggelente látszólag keletről útra kelő Nap megtestesítője az egyiptomi mítoszokban Rá (Ré), Mezopotámiában Samas, a görögöknél pedig Hélios, valamennyien örök égi utasok s egyben az igazság mindent látó istenei. Hasonló vaskövetkezetességgel érvényesülnék végső soron az emberi életet szabályozó erkölcsi normák is. A bibliai Jób, a mezopotámiai Gilgames, a görög Kadmosz állhatatosságuk jutalmául nyugalmat nyernek; a szakadatlanul bosszút forraló Médeának, számos mítoszváltozat szerint, számkivettetés lesz az osztályrésze; a férjgyilkos Didót Aineiasz iránti viszonzatlan szerelme emészti el; Thészeusz-nak Ariadnéval szembeni csaláságáért azzal kell bűnhődnie, hogy az ő felcedékenysége okozza édesapja halálát. Persze, a motívumok, érények és bűnök összehasonlító vizsgálata — miként *Az olvasóhoz* intézett előszavában Szabó György is utal rá — a párhuzamok szinte áttekinthetetlen szövevényébe torkollna, viszont nincs is talán a mitológiai kislekixonnak egyetlen olyan lapja, amely ne szolgáltatna bizonyosságot a természetes erkölcs-nek istenek és emberek fölött álló hatalmáról.

Egy kedves pályatársamtól hallottam volt, akit a jó sors néhány évre a lausanne-i egyetemre sodort, hogy az ottani neves művelődéstörténet-professzor előadásait minden évben rendszeresen

kettes számú lélek: az »*ütem-lélek*.« E kiragadott sorok hűen tükrözik mindazt, amire a kötet anyaga, a szerzőnek a rotterdami közgazdasági főiskolán elhangzott előadássorozata épül. S ez nem más, mint annak a gyakorlatnak a bírálata, amely egy ország fejlődését pusztán a termelés növekedési ütemének mutatóján méri. Betekintést kapunk a harmonikus és diszharmonikus növekedés különböző kérdéseibe, a növekedési ütem és az életszínvonal, az ütem és a gazdasági egyensúly közötti szoros kapcsolatok vizsgálatába. (*Akadémiai Kiadó, 1972.*)

VÁRNAI PÉTER: Oratóriumok könyve. — A szerző 113 oratorikus mű elemzéséből vezeti le azokat az eszközöket, amelyekkel a zeneszerző az oratórium — a színpad nélküli dráma — drámaiságát megvalósítja. A könyv időben 600 évet fog át — Guillaume de Machant Rheimsi Nagymiséjétől (1364) Balassa Sándor Kassák-Requiemjéig — és nemcsak a szigorúan vett oratóriumokat tárgyalja, hanem az énekhangra és zenekarra írt, de nem színpadra szánt zeneműveket is. Az értékes függelék a szakkifejezéseket, valamint a fontosabb egyházzenei művek latin és magyar szövegét tartalmazza. (*Zeneműkiadó, 1972.*)

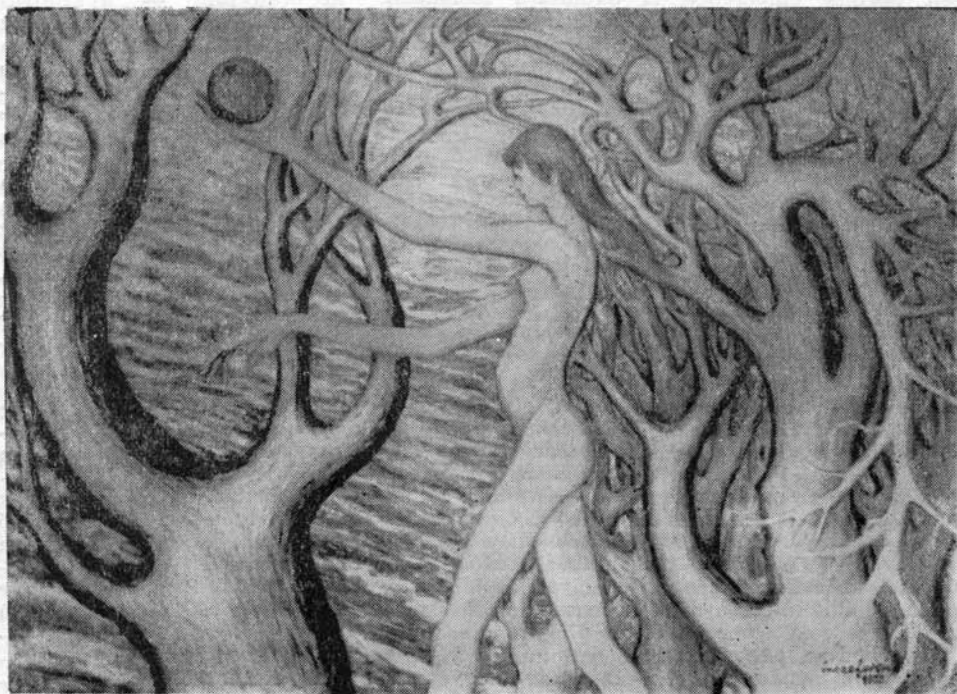
SZABÓ ZSIGMOND: Törpe óriások. Korszerűen a hormonokról. — A kiadónak a sajtóban hírül adott, természettudományos kézikönyvek megjelentetésére vonatkozó terve ezzel az első kötettel a megvalósulás szakaszába lépett. Szabó Zsigmond könyve a „törpe” belső elválasztású mirigyek óriási szerepét ismerteti; e mirigyek szövetét, anatómiáját, a kóros működésük következtében fellépő betegségeket írja le kor-

TÉKA

szerű irodalmi adatok alapján. Az olvasmányos, mégis mindig szigorúan tudományos munka hézagpótló; középiskolai tanárok és diákok, egyetemi hallgatók és minden érdeklődő olvasó hasznos kézikönyve. (Dacia, 1973.)

ezzel az első hallásra mehökkentő mondattal kezdte: „Kedves Barátaim, Európa, mielőtt még földrészé lett volna, nő volt.“ Nos, Szabó György jóvoltából e franciás szellemességgel megfogalmazott metamorfózist mi is átélhetjük most, hisz könyvével karnyújtásnyi távolságba hozta hozzánk a dolgok lényegére törő emberi szellem hiedelmek mögé álcázott tudásvágyát. A *Mediterrán mítoszok és mondák* olyan mementó ebben a vonatkozásban, amelyet akár naponta érdemes lesz fellapoznunk.

Engel Károly

Incze Ferenc: Élet